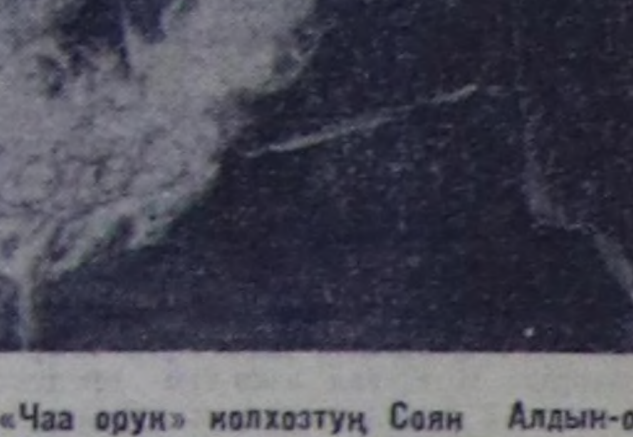

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы Өртээ 2 көп.

анда «Чаа орук» колхозтун Соян Алдын-оолга
бригадасынын кекигину анык хойку
ра-Сал эрткен беш чылдың соолгу чылын че-
дизин. Бодунда быжылгатынган төрүүр чүс
тыр 97 хураганы, бир хойдан-на 3 кг дүнту
Анык хойжунуң чедииникини ону 1971 чылда
өгүзүтлөрлик болур дээш ажылдаарынче сорук
мгы үеде хононуң массалык оолдаашкынын орга-
ирингге белеткенди анза кичээнгейлик чорудуп

анык хойку **МАРКС-ОЛ КАРА-САЛ.**
А. ЧАРАШ-ООЛДУҢ фотозу.

СЭКП-нин XXIV съездинде белеткегезе Барыс-Хемчик районда партия организациялары организацион болгон политиктиг аягында улам күчтөндүрүлгөн, социалисттик чарыкты кабыл алгандар.

Съездге угуштур идеология аягында идеология. Билдирген политиктиг кыжырады, партия, массанын марксист-ленинчил миросозеренин хевирлеринин чугула чедсе — партияны өөрчөткөн ийде-теоретиктер дегендер бекдери аягында кол черни өздөң.

Политырыдышкын аягында онзага талалары демделген болуп. Чизге, 1968 чылда районга чыгында да санын чон турган. амы уеде ол 10 четкен. Районда коммунистерин 70 хууа партияны өөрчөлдөгө хаара туттуган. Бо дэрге коммунистерин бо дэргенин ийде-политик дегендер бекдери чүткүзүп өскөн херетин турар.

1969—1970 өөрчөлдөгө чылда 14 эте политикология, марксизм-ленинчил үндө-инерия өөрчир 16 школага, 5 теоретиктер семинарга хой-хей динчылдар В. И. Ленинни чогаалдарын, улуг хандыктык-биле өөрчөгөн. Бактычынын чогаалдарына теоретиктер конференциянын ууа эрттирген.

Партия райому, оң бюрозу бүдүргөдөгө, аягында аягында, албан организацион партия организацион-коммунистерин, партия кеңигүнү эстеринин политөөрчөлөгөчө чогуура чыгыш салып, бо дугайын плениумарга, боро болгон партия организациондарынын хураалдарына чугалажып келген.

1970—1971 өөрчөлдөгө чылда 12 эте политикология, марксизм-ленинчил үндө-инерия өөрчир 17 школага, 10 теоретиктер семинарга организацион. Чаа өөрчөлдөгө чылда аягында турар 123 пропагандастың 99-зу коммунистер.

Комсомолдун политөөрчөлөгө партия организациондарынын кичөөгөйи элден беден. Районда пинттиң-биле 29 политбюлгөдө болгон хураалдарда 1500 комсомолчу болгон аягында боттарынын ийде-политиктиг дегендер бекдир турар. Комсомолдун политкыдышкындында пропагандастын бүгү талалы өөрчир көргөс, шилан аягыны өскөдө улуг илгичи берген. Амы уеде районда комсомол өөрчөлдөгө чылда динчистерин хой кеши партия кеңигүнери, дэди болгон

ЧОЛААЧЫ ШАЛЫПЧЫЛАР

Эрткен беш чыл планын кыска хуусаада амыр күсөдөгө, эрестиг аягында чолалар Кызылдың пассажирлер АТБ-инде эвези эвес. Коммунист Станислав Дериглазову ап көрөз. Ол такси чолалар чылап турар. Беш чылдың бүдүрүлгө планын каш катал амыр күсөткөш, ам 1973 чылдың феврал аягынын улуну кылып кирипкен, 1970 чылдың сөөлү айларында улам намангалыг аягында, 311 литр бензинин наман алган. Шалыпчы чолаларынын чонга элтиг-ээлдээн, динчаныгырын пассажирлер үнөлөп, мантат турары база демделгенчиг.

Чаа чылдың хуннерин утуп алырынын бүдүрүлгө автотүдүргөңгиз аягынын «Молния» деп хана солунчугаш нөстү хонуп келген. Ону өөрчүнүг медалер болгон, «Икарус» 31-37 автобусуң чолалар экипажы Владимир Шу-

лепов, Василий Насонов олар 1970 чылдың декабрь

15-те беш чылдың планын амыр күсөдөгө, хой литр кызыр, чаар чүпүлдү наман алганы ында демделгенчиген. Оларын оруу Кызыл — Абакан арасы Салынч кадыр, берге орунтарын ол шалыпчы чолалары 6 чыл улаштыр уреликини, озалондан чонка эрпиг келген.

Ол-па «Молнияда» база бар өөрчүнүг динчөөгө. Бүдүрүлгө чери чаа чыл таварыштыр «М-24» маршалыг чаа хевирниң «Волгазын» алган. Ону пассажирлер дамылгаар такси кылырын шийтирлээн. Бүдүрүлгөдө хончун чолалачы Анастасий Иванов чаа машинаны башкарат. Ол база беш чылдың даалганын амыр күсөдөгө тергиннерин бирээ.

В. ЖИРОВ.
ЧУРУНТАРДА: Шалыпчы чолалачы Станислав ДЕРИГЛАЗОВ.

Авторуңуң фотозу.

Беш чыл мээң республикамның амыдыралынга

Совет Молдавия тогулуг кыска хуусаада-а амы уениң улеттирүг, бедик сайыралдыг көдө аягында-а, мурунча эртемниг болгон културалыг курт болу берген. Улуг Октябрьниң мурунда Молдавиянын девисөөрөгө буюн чыл дүргүзүлдө буюрун турган хире продукцияны ам ийн чартык хун дүргүзүлдө буюрун үндүрер апарган.

Экономиканын, эртемниң болгон култураның көжүлдөгө, чоңуң чаагай байдалын бедирдеген чаа-чаа чедикшилер сески беш чылда чедип алдыган. 1966—1970 чылдарда республикага улеттир продукциянын ийити бүдүрүшкүнү 1,6 катал көвүдөң, 35 чаа бүдүрүлгөн аягында кирген, 88 совхоз-авоудт, колхозтар арасынын 179 бүдүрүлгөн болгон организацион үндө-инерия тургускан болгон олар дүргө көжүгүн турар.

Сад, виноград, нога аягынын, тарымал тоорук, чигир свеклазы, таакмы, эфир-суур културалар бүдүрүлгөн талаагында специализация кылынгана Молдавиянын черин күш-аияктын ийити-эвези хуусаадамынга кол чер кылдыр токтаткан. Чаа бүдүрүлгөдөгө аягында кыргының болгон аягында турар бүдүрүлгөдөгө ийити-эвези хуусаадамынга кол чер кылдыр токтаткан. Чаа бүдүрүлгөдөгө аягында кыргының болгон аягында турар бүдүрүлгөдөгө ийити-эвези хуусаадамынга кол чер кылдыр токтаткан.

Мылча-дай Молдавияга чыңал болгон ол адырлар-биле кергештир ам республиканын индустрияны база ийитин сайырал оор. Мылчтыг аягында болгон улуг машина туудушкуну, прибор туудушкуну, туудт материалдарының улеттирүг биске улуг көжүлдөгө болу берген. Ол адырлар мылчын сөөлү чылдарда дүргө көжүгүн турар.

ШЫН

ТОДАРГАЙ БОЛГАШ ДЭЭШТИГ УДУРТУР

Районда 736 агитатор, 300 аягы политинформатор аягы чоннар партияны ийити-эвези чедир, чурттуң ийитинде болгон даштыкы бо-душкунунары сонугурады турар. Кызыл-Мажалыктың «Сельхозтехника» салырында, Ак-Довурактың ТЭЦ-ге, фабрикада, транспорт дегенде агитколлективтерин аягы сөөлү үеде ишкөйжөң. Илчалажык агитаторларын, политинформаторларын аягы үзүткөшкүнүн, кампаниялар үеинде чорутурун моон сонугар эде көөр, оларын аягында удурутуганы күштелдирер болза эки. Агитаторларын, политинформаторларын семинарларын болгон хурааларын кончуг ховар чылдырып келген. Партия организациондарын коллективтерге политиктиг агитация токтат болгон дэештиг болгон дэештиг агитаторларын, политинформаторларын аягы организациондарын аягы аягында эрттирер болза чогулчугу.

Чон ортузунга политмасса-

лыг аягында чорударына култура-албан черлери бир кол черни ээлээр. Районга сөөлү үш чылда уран талалыгыларын саны 600-тен 2500 кижик четкен. В. И. Ленинни төрүтүгүн хундөң бээр 100 чыл болгон оюнта утукштур уран чүүл көрүлдө организацион. Адаа «Болшевик» колхозу ун, «Шекспир», «Барлык» совхозтарын уран чүүл коллективтерин бедик ийде дондөй концерт программаларын тургузуң, чонга хой улаа бараалгаткан. Сөөлү чылдарда районун бот-тыгыштыр артистер «Хайыра бот», «Өскүс-оол», «Ыржык булун», «Самбакык», «Кажар Будамшу», «Долушанын хуулазын» деп ийилерин белеткен, боттарынын болгон өске-даа районнарын аягы-ишчилеринге сонугураган. Клубтарга, кызыл-булчунарга политиктиг, экономикагы темаларга сөтүп лекцияларын, беселелерин, лекцияларын организацион турар.

Култура-албан черлерин аягы улам сайыраңгай-жыдар дэеш ам-даа сатыш са-

лыр сорулгалар хой. Билдирген Ак-Довурактың култура ордузун дүргөн аягында киярери, «Дөң-Терезин» совхозта көдө клубтун, Кызыл-Мажалыктың кинотеатрларын туудун эгелээри — амы үеде дунуң чугула айтырып. Сөөлү үеде районун чонуга кино көргүзери экинчиде-даа, чамдык четтестер уламчылашкан, ай, квартал ийитинде куусетиниң тугура. Култура-чырыдашкын албан черлерин аягы удурутур, боттут дуза чедир талалы-биле райүүскомун дарагынын орадак чызым М. Верещагина, култура ийитин эргелечиз М. Чүдүм олар кошкак аягында келгенин айтыр херек. Оң уламчандан чамдык клубтарын, библиотекаларын аягы чогуур деңгелдегө четпей турар. «Дөң-Терезин», «Барлык» совхозтар ышкан улуг аягы-агыларын удурутчулары клубтар, библиотекалар аягында кичөөгөйи салбайн турар. Коллективге хун бүрүнүң политмассалыг аягы аягы-агы сорулгалары-биле

бир дөмөй чонун күш-аиягы болгон политиктиг ийде-кейин көдүрер болгай. Моноу утпаза чогуур. «Дөң-Терезин» совхозта коммунист күш-аияк коллектив ат дэеш туржун турар чыгында ферма, бригада беш чок. «Барлык» совхозтун Бизинтиг-Хай сүт-бараан формалыг-сод партия организацион социалисттик чарыкты көпкөй удурутун келген. Чамдык коммунистерин сатыла-чуруму кошкак, арагалар чоруктар турган. Илчалажык ында партия организацион бо байдалды экинчиде дэеш боттут хемчеглерин алган. Фермада аягыдашкын таарыштыр тургускан, салырың өөткөш-ниги турган эң эртинери партиядан үндүреринге чедир хемчег алган. Фермада аягы-хемчег коммунистер экинчиде ийилер дэешинге буюр-реддиг бис.

Районун аягы чоннарын ортузунга политмассалыг, ийде-кижырадыг аягы улам күштелдирер, оларын ортузунга социалисттик чарыкты дэештиг калбартыр, коммунист күш-аияк дэеш ийитиниң улам хайыгытыр, мурунчаларын дүргүзүлгө ийиттериди соруга партия организациондарын мурунда туруп турар.

С. КОМБЭЙ-ООЛ, Х. МОИГУШ.

УДУРТУЛГАНЫ УЛАМ ЭКИЖИДЕР

Аягы чоннар депутаттарынын Эркин район Советинин сессиязына райүүскомун 1970 чылда аягынын дугайында өтөтүгү ийеткеди динчыл, чугалажык.

Эрткен үбөлөйг чылда районун аягы-ишчилери алган социалист хуулазелерин болгон беш чылдын сөөлү шийтирлэг чылдын сорулгаларын күсөдир дэеш коммунист аягында. Төрүрү чус малга онаштыр 80 быяаны, 96 хураанын, 92 кулуну, 89 аягынын өстүрер чедип алган, оң ийитинде Ленин атыг колхоз малды өстүрерин бүгү чүзүн аягы-биле күсөдир, малдын чаш төдүн камгалап алыр, мал продуктуларын күрүнегез саларынын талалы-биле өске аягы-агылардан бедик көргүзүлгө чедип ап, чарыктың тилекчизи болгон. «Чаа

орук» колхоз республиканын мурунчы аягында колхозтарынын санына кирген. Малдын баш санын өстүрер, оң продуктунун көвүдөдирге бедик көргүзүлгө чедип алган мурунчы малчыларын, хойжы бригадаларын саны 1969 чылдын деңгелден ийн аягы катал хой болганын сессияга демделгэн.

Аягы-агыларын ийитинин малын баш санын өстүрерин беш чыл планын чамдык көргүзүп талалы-биле күсөдир шыдааны, малдын өдүр, чидер, оларын өбүгө чидиртир чоруп көвүдөкени — райүүском болгон көдө Советтер мал аягынын хандыр удурутайн келгени-биле таймылырааттыр. Малдын продуктуну куу болуп арышкан, оларын чыгып кайжарал, четчир санын мал чемнери-биле хандырбан, эт, сүт, дук бүдүрерин көвүдөдиринин кол куулавыр малды семиртир тургузу азыраар, чегерилге, ажаалдазын экинчидерин тургузааны-биле мал аягынын продукттарын бүдүреринин көргүзү чылдан чылче өздө алабын келген.

Малчыларын аягында-рышта, чурттарына бүгү талалың таарымчалыг байдалын тургузаан, ам 192 малчын өгөрдө чурттап турар, 1970 чылда районун колхозтары малчынарга чүгө 3 чуртталга бажынын туткан. Бо чылдан 27 малчынын сууржун, малды ээзечкин кадарыныче шийтирер көрдүгөн, ам 20 малчын ээзечкин кадарыныче шийткен, оларын 11-н өгөрдө. Район дук, сүт, эт бүдүрер планнарын күсөткөш, күрүнегез саткан мал алган, динг деңгизин куу болуп, хой баш малды садар аягы-агы-агы эвес чоруктар үргүзүлгө турар. Малдын эдержилгези багай организациондуган, эрткен чылда малды тарып боозадыр: инектерин 70, хойларын 55-ле хууаң та-

раан. Ырак одарларда аягыда чурттап турар малчынарын эргежик чугула бараанар, аягы-чемер-биле хандырылгасы четтес, районун автоталкалары мал чынынарга 2—3 айларда барбас, керосин, шай, таанын болгон алган ышкан чугула хергелер бараанарын садыгалайын турар.

Чер аягынын култураларын бедир, тараа, мал чемнери култураларын дүжүдүн өстүрүп алырынын аягы динчип багай байдалда. Чер аягыларын хойлу-зун колхозтар карыны-биле хажылып, чылдын-па мурун гектар черлерин агрохандыканын чурумун сагынай кидыра, ооргаландыр куу шынарлыг андарган, амаа чус-чус тонна үрезинерин чажып турарын түнелениде, чер аягында ортула алырынын орунга улуг кайра-котаралга таварыжып келген. Эрткен чылдан андарган, чажып тараан тарылга шөдөринден дүжүт албаан, мал чеминге хергелер бышпаан дүжүттү га бурузунден чүгө 3 центнерин ол шөдөринин эвези кезинден алган. Парын, Эркин уштарында, Булун-Бажында, Тарашкында чус-чус га сугаттыг тарыла шөдөри аягыдашкын чидар. Ногаа, картофель културалары Эркинге эки унер турда-ла, ону аягыдашкын келген. Бир тракторун аягыдашкын кыган черин чымчак черге шийчидерге районта ортумаа-биле

чүгө 126 гектар болгон, оон алган орунга барык чок чыгы.

Районун капитал туудугларын, колхозтар арынын туудт организационнын, улус өөрчөлдөгө, уруугар болгон култура албан черлерин, суд организацион аягында, суурлар чаагайжыдыгында четтестерин, ону чийладырын хемчеглерин депутаттар тодаргай чугалажык.

Чурттуң арга-ышп байлаан камгалаарын талалы-биле районда ышп аягы-агынын чери четтес аягыдашкын турар. Тес, Эркин хемнерин шынааларына унуп турган чыгыргалар, кат-чымистиг унштер үргелгил чок кылдыган, тайгаларда шөштер, чымистиг унштер үргелгил турар, мяхтар тарым өстүрерин план-онашкын ышп аягы-агы чери үскө.

СЭКП-нин XXIV съездинде утукштур аягы-агы болгон култура тургузушкунунун бүгү адырларын талалы-биле чаа-чаа чедикшилеринг жууражырын сорулгаларын, мал кыштагаашкын организацион чорулар, малдын чаш төдүн хуулазын алырына бүгү талалыг белеткелерин чорулар, машина-тракторлар септелерин, үрезин белеткелер кыска хуусаада шийтирлэерин талалы-биле тодаргай хемчеглерин аягынан шийтирер сессия хуулап алган.

М. ДАЛАА.

«Шынга» парлаан соонда

Шыңгы доңгуткан

«Директор сывырыпкан» деп эгелдиг материал эрткен чылдың декабрь 20-де унган № 299 солугна Мергелдейин булчуңга парлаатынган. Танды районун «Коммунизмниң херели» колхозунун төвүнде Култура бажынынын шоочалыг турарын, концерт көргүзери-биле район төвүндө келген агиткултурагадынын кежигүнерин хуулап албаанын фак-

Солдат Чеченова Бавун-оол — «Элегес» совхозтун эң дээр көргүзүлгү хойжыларынын бирээ. Онун ээси Уйун-оол Бавун-оол-биле кады ол ам 8 чыл аягы үеде хой надарып келген. Чыл буруде төрүр 100 хойга онаштыр 90-дан эвези хураган ап көрөз. 1969 чылда 100 хойдан 111 хураганын, юбилейг 1970 чылда 125 хураганын ап, менди доруктурган болгон хой бүрүзүндө кырган дук 3,6 кг болган. Хей хураган алыр талалы-биле совхозтун хойжыларынын социалисттик чарыкына бири черни алган.

Бавун-оолдарын кайзы-даа Юбилейни медалдың эдилечизи. Чаа беш чылдың бири чылы — 1971 чылда моон-даа артык чедикширинг аягыдашкын дэеш, олар кыштагылашкын үеинде эрес-шуагүр аягыдашкын турарлар.

ЧУРУНТА: С. Ч. БАВУН-ООЛ.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ ФОТОЗУ.

Уран холдарлыг

Бай-Тайга районун «Мур-накчы» колхозунун үндө-инерия чилери Мара-Донган Чалзып, Мара-Донган Нодан олар чазаныкчы шөвөр талантылыг туудугулар. Колхозтун төвү Булуң суурда туттуңган эң баштайгы-даа, амы чаа-даа улуг-биче туудугларга олар уран-шөвөр күш-аиякын кириштиргенер. Назы-хуу улагыд пенсиялаа-даа, туудугуң чугула участоктарынын мурунуң оодурунда ам-даа аягыдашкын-шазанар. Юбилейг чылда 4 болгон 2 аал ишти чурттаар бажынаарын туудууга эки ийде-кейиг киришкенер.

Кыргынаарын туудуг аягы-лынга мергенин аягы-агы. Билдирген Н.Д. Чалзып шөвөр

чазаныкчы, туудугу. Н.Д. Нодан бызакчы туудугу.

Устунде алаанычы эштер туудугларын таарымчалыг эки чыныры дэеш үргүлчү сатыш салып, малчынарга өг ыякы чазал белеткээрине база-ла уран-шөвөрн көргүзүп, амырдынын харам чок аягыдашкын келгенер. Н.Д. Чалзыптың бажың иштинин хереселдери болгон чам шифтерин лан-биле хевир кири дозулап тургаш кылыры, аптараларын угуулап каастаары онза көрүшүт.

Оларын ындыг туудугу, шөвөр мергенин аягы туудугулаага үлгөрг чинке болуп турар.

Ч. ОЧУР.

тыларындан бээр кириген шүгүмчүлөдди оон директору С. Мандаларын адынга бижээн.

Ук чүүл солугна парлаатынган соонда Култура бажынынын директору, коммунист Саал Мандаларын персоналдыг херези паркомга суурунүң актив киришкен хураалга чугалажык, амаа шыктын доңгулааны берген — деп, партия комитетинин секретары Ш. Оюн биске дынаткан. Секретарын оон ында бижип турары болза:

Сөөлү үеде клуб аягы чүгөртөп, план баугаар концерттерин ийде белеткен, кежээлерин эрттирп эгелгэн. Сөөлү үеде оң актив, колхозта херезежерин чөвүдө-биле кады тына оюннарнын кежээни эрттирер дэеш шуудугу аягыдашкын турар.

СОВЕТ МОЛДАВИЯНЫН ЧЕРИНДЕ ЧАА ЧҮҮЛДЕР

ИВАН БОДЮЛ, Молдавиянын Компартиязынын ТК-зынын бири секретары

жүт турар. Чизге, буюн чартык муң инектиг сүт аягында каттыкшыктын чоокта чаа Даченова аягында кирген, ол дэрге ферма-фабрика-дыр. Ында бүгү технология аягыдашкын улеттирүг үндө-инерия боттадырып турар.

Совхозтар-авоудтар хевиринин аграр-үлеттирүг каттыкшыкынары — чер аягы болгон улеттирүг чокулааштырына чугула үе-чаа болуп. Олар болза бүгү чылдың дүргүзүлдө бүдүрүлгөдөгө, черин, күш-аиякы болгон материалдыг куулаарларын эки аягыдашкын арганы берип турар. Оң-биле кады эрелде апарды кызыллар, чиг-эттин болгон белең продукциянын шылары дэеш коллективтерин хандырылгасы бедир. Алаа совхозтарынында болгон коллективтерин боттарга, совхозтар-авоудтарда күш-аияк элэон лизы-бүрү хевирлиг болгон элэон мергелдиг, бүдүрүлгөдөгө оруталымы база бедик.

Уаус аягы-агынын бүгү адырларын хөжүдө-инерия чедип алдандан чедикшилер Молдавиянын национал оругаланын беш чыл дүргүзүлдө 38 хуу өөрин хандырган, ол чорук социал-култура хемчеглерин акшаладырынага Күрүне бодикелден чарыгалдарын дыка көвүдөх арганы берген.

Молда суурларын амырдылынга оза улуг чаартылгалар болгон. Оларын чүгө бирээзи болуп Кишкында беш чыл дүргүзүлдө чүү болганын чизик кылдыр көрөз. Ол суур Днестрин эринде, кайтамчыктыг Кишкыны плацдармын төвүнде турар. 1941—1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынын хунеринде фашист эжелекчилерге согушкуну оортан таварыштырган, ол согушкун Молдавияны хостар-

рынга шийтирлэг рольдуг болгон. Суурун та-вар чоокта чедир-ле хирелг шийтирлэг турган. Ам ында Култураның 600 оудтут көрүктүлөр залдыг, лекция залдыг, библиотекалыг, болгумер аягыдашкын дыштарынын өрөздөлгө, балет кланынын тускай черлиг болгон спорт залдыг ордуу бар. Култура ордуу-биле кыяа аягыг эркин, кинотеатр, стадион, хой кыяа чуртталга бажынынын, школа, магазин, но-до Советтин, колхоз баштар черин болгон гостиницын ийн-ийн кыяа бажынары турар. 1940 чылда чедир бо суурга чүгө 80 өөрчөнкү-лиг, ийн бажыныг чайгыс школа турган. Ам дэрге Кишкында ийн муң аягы өөрчөнкү-лиг, 125 бажыныг ады школа бар. Суурун чурт-такчыларынын эргезинде үш клуб, чедип библиотекка, муука болгон спорт школазы бар.

Чүгө Кишкынын дугайында чугаладым, мычалаа-даа ындыг аягылыг чаартылгаларын дугайын Молдавиянын чус-чус суурларындан көрүч болуп.

Бодуңуң экономикаг болгон културалуг бүгү хөжүдө-инерия бүгү чедикшилерин Коммунист партиянын, оң ленинчи национал политиканын, улуг Совет чурттуң бүгү улустарын аягы-агы кады аягыдашкын аягында чедип алган молда улус ханы медресе билп турар. Уаус аягы-агынын бүгү адырларын бүгү чурт-биле бүдүрүлгөдөгө болгон аягыдашкын бажыг хандырады. Бүгү совет удуздарын аягы-агы болгон энергияны, билин болгон уран талантыны миллион-миллион дамыраткан, бистин шийтирлэ-инистиг материал бога-шч угаа-бодал талалы-биле үнелг чүдүлгөдөгө ийити күчүдүг агымы кылдыр каттыккан, коммунизмниң материал-техниктиг баазанын тургууларынын херези дүргөдөгө турар.

(ИМА).

САРТЫК дээрде шорая чалымнары, менга хар-дым бедик тайга, сыннар ба-тары теве, айым мал. Ын-чаарга оон кадарымы болуу-амыр эвес. Алаштыр-кашпа-гы, күштүр-шылдык, эрес-о-руктук кийи сартык, малды ажаал, кадалага болуу.

Отур Тастаң ам тос чымдык дүргүзүндө «Малтын» колдо-гун сартык кадарымы бооп ажылдап турар. Бо чылдар-нын үзүндө ол ажылынга э-хтарысалгалык чорун көргү-зүп келген. Баштайгы чылда-рымдан-на эгелеш, ол чус сартыкка овааштыр сөзөн беште өрү, тозан беш чедир бааалар ап келген.

Сартыктарын кадарым, түг-дө ээр куп кыры-биле увар суварынын баштарынга чо-руур болтап, ол өөнтө беш оуурас.

Тайга, сыннар бакы, теп, сартыктарын кадарым чораш, оон көргөн, таварышкан ужу-ралдары-ла дончуг хой. Олар-нын бирээни мындыг.

МЕНГИЛИГ ТАЙГАНЫҢ ЭЭЗИ

чангада баа мындыг. Хат-шуургааның хилээн-хоолаа, улаан даш-шымзын улам киткэн. Сартыктар бо-лү-биле шуугун алган чорун орта. Оларнын мурунда чартык тонна чыгы аар ма-га-боттук, тоолда дег селбер кара сартык бугазы ойлеп-ойлеп-ле тура дүжүн каап, хаанын каргырадып, холу-луу хары, дагым чери каа-рай хал каан чортулаа.

Хелертен болук бурелерин чикритим улаан дыйлаан. Ол мырнын сартыктардан ырак эвес болган. Сартык бу-газы сартыктын, коргун-чуу-биле сирейип, хал-дагы кизиредир халык, кодан өөрүн чангыс черге, чалым баары мыйдалаа, беле сымарып э-келген.

Удаткан чок чеди-сес бо-лук хат-шуургааның баш-шымзын ажылгап, сартык-тарын чангыда хал баары-дан карактарынын оттары ко-

герейинчип, бирде дуу-хатка көстүп, бирде кезүбейн барып тургулаан.

Хартаачы көк бөрү кодан сартыктын кыдында турган молдургаже шуугу-ла дорт шу-раан. Ынчан ол бурунгаар ийи-үш шурааш-ла, уаг сар-лык бугазынын чадиг сүвүр мыйыстарынын аразыга өт-түр кадалы бер чаккан. Сар-лык бугазы хартаачыны бир ийинге шөлөш октапкан. Араатаның азыл-тык баа-ла алаа эрткен. Сартык бу-газынын он талакы кастык-нын эгидин дудурук хире-ни үзө тытып алган бөрүн. Оон хал дамдалап турган. Ол кизиредир шураашаан, баа-ка-лап-ла бөрүдө барган. Хар-таачы бөрү чолаада кудурун муунас болу кудурун муна каапкан, «хыт» дөш дөшкө-көн.

Бөрүлерин чамы-чылбын киткөп, сартыктарже кап-удаа демни-биле шураарын

оралдыкан. Оон чүү-даа бүт-поз. Адар даним атсы олар сартыктың баарынын көр-үп, оларын хей-ле долганым тура ховганан.

Даң-да атнап, шуурга-даа эркен. Бөрүлөр хал көрө-кө-рө дүжүндө шораяче шоккун үтүлкенер.

Кадыктыр Очур Тастаң сар-лыктыр дораш-ла тып ал-ган, оларын одарже бөдүп каап, алтанга бөрүлөрүн и-с-төн чортууш. Эвес үр и-с-теп келген, бир шорая турат кырыдан харап кээр, чеди бөрү ча-ла дүү ол, ыш и-тинге кырып чыккан. Кадык-тыр картчы-биле октаан дүргө-нни каамдылал дүжүргөн. Бөрү-лөрдүн бирөөн ол-ла черинге шойлук берген.

САРТЫК ээзинге уналы, аяктыгы малдын бирөөн. Алаа чиртпир оң-сигени тус-кай белекчесе. Хар-чам ула-дып, соок күштөгөн тудум, сартыктар тайганың бедикче

көдүрүп унур улам дөңдөр.

— Сартыктары чавыс, хем ишти черге кадарарга арып баксыраар, чудаар мал. А тай-га-таңды баштарыңче үндү-рер болза, ол шуут амырай-ла бээр. Артында силиг, сергек алаар, алдеп мал-ла болтай — деп, дуржулгалыг кадарыч Очур Тастаң чугаалап турар.

— Ынчанга мен сартык-тарымы Тоолайлыгын сына-рын эргилдир кадарар кийи мен.

— Сартык малды азырап өс-түрер талазы-биле бодуларын ар-га-дуржулгаларын чугаалап берип көрүрүм? — деп айты-рытта ол мынчаар харында-ды.

— Чамдык кижилер сартык кадарында чүү боор. Дагже үндүр сүрүп каар, ол-ла-дыр деп чугаалагылаар. Ол көңүс-шын эвес. Ылангыч оон чаш-тоон очка-менди доруктуруп өстүрер берге мал. Ол час-тың башкы айында-ла төрүп

эгедей бээр. Ынчан харыг, соок, шуурганнаар. Мөңгү-Тайгага ол онза берге. Сар-лык бызааны чаа төртүтүгөн-дө хал-даштан ажа берип, хат-шуургага дончуг болуу.

Ынчанга чазын сартыктарын төрүп эгедей бээр, оларын-биле кадык чок одагыштыр чо-руу бээр мей.

1970 ЧЫЛДЫҢ баштайгы күннөрүнүн бирөөн. Ка-дарыч төрүр четкен сартык-тарын аал чоотунга дозуу тур-ган. Ол өөндө нийг аш-чөм-ни кийи алгаш дедир келирге, демги сартыктарын чам-дымыз чок болган. Артык сартыктарын кадаймыз Мият-ке ашарып берген, боду то-руткан сартыктарын ызырт дилээч чортууш. Тоолайлы-нын ортаа сүвүртүгө чедир чорда, каратыч ымар дүшкөн.

Ол хары-лаа сартыктарын тып алган. Каратыч дүвө аа-че дедир чорутуу аргам чок апарган. Кадыктыр сартык-тарының чавыс ховар ужурга таварышкан. Чер чырып кээр-ле Очур

Тастаң сартыктарын аалчы-чө сүртөп чоруткан. Орук ара кел чыда көргө, дөңгүр кара сартык парактары кийи бер-ген, ынаа-бөрү ушта халып, өскөрү чорутарынга бедик чо-раан.

Ур-даа болбонда демги сар-лык тыдылап эгелеш. Ол сартык ийи бызаа хөзөө. Ка-дарычтын өөрүшкүзүн чүгө деңгээр боор! «Орук олзаны» деп чугааның чотум утказы бо ишканы деп, ол өөрүшкүзү бодонган. Сартык кийстерин оон бир-ле дугаар көргөн ол.

Дуржулгалыг кадарыч эр-кен чылым юбилей медалы-биле база шаңнаткан. Кадык-тынын кызым ажылынга бедик үнелел ол.

«Малтын» колдоотун сартык малдын азырап колдунда э-т бодулеринге утагыча 1970 чылда эрес-кеже ма-зыч чус баш сартыкка овааш-тыр толаи бызааны алар хү-лөөткөи толаи беш кылдыр күсөдүшкен.

К. ХЕРТЕК, О. ХОВАЛЫГ.

САКТЫН ЧОРААШ... Авамга тураскааттым

Авамкын сзэң эрткен орууң шөөр болза, Айдың Черин каш-даа катан куржаккай аан. Чымш-үлөң сымб-биле санаар болза, Чылдарда-даа четче түнөп дооар боор бе. Чечек, үнүш бүгүдөи хүнче чүткүр. Черияң төлү — кижик баа чырыкче көр. Маң күжүр авам сен-даа ыдыг чордун. Бергелерден үнөр орууң тып ап келдин. Ажы-төлдүң салым-чолу каянда-даа Ава кижээ хамаанчок бооп артып чорбаан. Дөргөн харже дөгү берген кызы бешин Дөкөс баштыг оёйсизин хөөр ала? Чөүлалыг эрткен шалын хайы-биле Чогуур палың узуун төлдүр туртадаң. Төргөн терге тарып берген чымштыктар — Төлдөрдүн ас-кежиги шаа чордун. Амдырал чүс-чүс нарын кокаларын. Ажы-пүжүг, өөрүшкү-даа мада дудуш. Авамкын сзэң камыг, шымык хохарынын Ачы-күжүн мычаарда бир өскөргөн мей. Төргөн дымш арын, казын ылааштыл-даа, Төлдөңгө сөс сөзгө сөгөп шыдавадым. Чаагай адим, хөвр-дүрүң сактып чораш, Салтан сорууң, кылар ижим дөңдөйүн.

М. ӨЛЧӨЙ-ӨӨЛ.

ИЙИ ШҮЛҮК 1. Кышкы дүне

Кара шогала экимерде Дүжөп чыдар мажаалайлар. Хадм, поштун сымарышкан Дүне үнүн дымшастар. Чайылыаан кыламыже Чалың хадм мөгөйшкен. Дидиретчин сөгөштер дөш, Дитин чадан турганы-даа...

Кымык соок дүн чылар тымыл, Кымын харым ошкан турар. Түвексини, аямын хар Дүвүлүн, халып үнөр. Чүгө чалыс ичти кижик Чүрө-биле сүмелешип, Даарта кылар ажыдарын Дагын катан хынар оор.

2. Улдуң болза...

Бодуктааштыг уау көргөп, Дайым уржуун бодоп көр мен. Котаралдар алыс түнү Даныга-даа кайы сыдар. Бөжбө дүшкөн хоорайлардан Дарымыг көк арызда-да, Бодалдарың ханымда...

Таңмалаанган тоулаң хей. Эрткен дайың «Балылар» «Эвенттегил» тогу ол дээр Узун дымды кылаалды. Уадуң болза, кеанп кизга! М. ДОРЖУ.

1970 ч.

ШАЛЫПЧЫ АЙ

Партиянын Мөңгүн-Тайга райкому болташ район Советиниң куускому школарын келер өөредилге чынында от-тулар ыжык белектериниң шалыпчы айын тарылаа. Бо хүннерде бүтү ажыкчы чон-парны ол ажилче эвелеп, субботникерин, шөф ажыда-рын органиастап эгелеш.

Баштай Мутур-Акс орту-мак школага ийи хүн ур-гү-чүлөө шөфө 60 аяк кижик кырыккы болташ ишт со-ортүгөинге ийи тракторун, 4 автомашинаны быжылаан. Олар он хүннерде 168 кубо-метр ыштып хал белекчөш, шкода чанында чөртүп че-дирген.

ХООЧУН ПОВАР

Кызыл-Даг ортума школа-зынын интернабнын повары О. А. Салчак ол ажылынга 30 чыл зире бараан болуп кел-ген. Интернабтын столала-нына чөмөнни турар өөр-күчкүлөр поварын белекчөш чөмүн урчуулап мактап турар. Бүдүрүгөс эки ажыдаарын-дан аңыда, ол зой-ниги

ажыдарынга баа идеккей-ли. Уре-түүлүгү куш-ажылы дашы-гош удуш маңадып, мактадып келген. Ленинчи «Ишкел» медалы-биле баа ша-наткан. Ол бодунун байлак дүржүлээни өскөсөсө дам-чылды, 3 кижик чөм кылар мергезилге өөрдөп каан. М. ДОСТАЙ.

ЯНВАРЬДА КАНДЫГ ФИЛЬМНЕРНИ КӨӨР БИС?

Чая чылдың баштайгы айында кайдыг фильмерни көөр бис? Кижик бүдүрүгө ол солуң болгай. Совет эмпилгерге тураскааткан «Чүрөкче орук» деп, Довженко аттыг киносту-диейин бүдүргөн фильмин көөр бис. Кезер өмчн При-хольковун дугайында чугаа мында чоруп турар. Кижиниң чүрөкче өскө чүрөк-биле солуур кижиниңиң ол кылырга, оо-лу чөдүшкүн чок болган. Ынчанга эртем чөүлөлийн мурунуга ону тайылбырлап, харылаан тудуң турар. Чам-дык оон эштери мындыг ко-нишкын кылырынга уаду-рын турар-даа, ону чорудар-тын эрескөк чүтүлээинге эм-чи бүдүрүлгө болташ оон со-рулаан — кижиниң амы-ты-нын уадыры болуп турар.

«Кеземче» деп фильмин ба-за көөр бис. Чогаалчы А. Саф-роновтун шижинге үндөш-лөш, «Мосфильм» киносту-диянын кылтаны бо фильме

М. Платоновтун салым-чолун көргүсөң. Бодунун кижин камгалаар дөш, дайын ү-чүлө Төргөн чуртунга ол ө-скөрүлгөн. Ол ишкандырын аар сөткөл-бодол-биле акыл-дап турган, эдиң алган. Ки-жилерин бак көрүп келчир, кижизик сөткөл деп чүвө калды-даа көзөмөдөн артык-ка ону аартып чораш. Огу-биле оон укжарылаан аяла уаг салдарын чедирер.

«Берингиз болган оон өң-пүктөриниң дугайында» деп уран-чөчөн фильм солуң. Сон-гү Дюиттү дайыга болган уагт аксидириниң киржик-чүлөлийн эрес маалдыг чөүлөлийн дугайында мыла көргүсөң. География өөрөп-пн турган, Берингово өөжү де-черин одап турар болгай бис, ылчанга ол экспедиция кы-

чаарда бодунуң бодас хире кылдыр бодатынын турган чүдүдү бүдүргөн, оон алдары чүлө Россияга эвес, харын даштыкы-даа чурттарга не-терөөн. Бодунун мурунда салдыгын сорулаан күсөдө-дир дөш, кызылериң эрес маалдыгы, кызым болуп турары көрүчүдөрин сөткө-ли хайылдырып келчир.

«Соогу» кадалаа» деп фильмин эстон чогаалчы Э. Борнхейн «Габриель ноя» деп тоожуунга үндөш-лөп тургусан. Коргун чок, хосталага кызылалыг Габ-риельн укуралдынын ду-гайында мыла чугаалаан. Ол болза хураа ламааларын кы-дыг-домкун, көргөн бүдү-рүк күштөринге уаг турчун кырып, бодунун ынак уруу А-нест камгалап чоруп турар. Уругуң палкынга лама кү-

йү ынак эвес кижизинге уруг-ун бээр деп турар, оон кол сорулаан — оон-биле хураа-хитке аяктыг угазын чүлө бүдүрүп алыр дөш. Фильм-ниң ады харын аңаа лама-рышкан болушкунда ты-лапкан.

«Ленфильм» киностудиянын тургусаны «Ноган лаврбе-жикер» деп кино Машиа бо-ган Слэпка дөр ийи оолдун дугайында солуң укуралды-нын көргүзүп болуп турар.

Бодартың шыдамын, шип-пирин чорутуу үрөдөгө дай-ынанын, бодун сойлаан илердеринге дуулаар. Ыш-таңы шылаада туттунган. Оон соода дайын, Ленингра-зы дайынны буюзеп алкан турган кадыг-бөс үзөш. Ын-чанга демсезир, чурттар, тилкөр апар дөргөн ол фильмен көөр бис.

Рекиссёр А. Рой он бешки кино-тоолуң үндүргөн. Автор-нун боду уаг-даа, бичи-даа кижилерге бир дөмөй солуң кино-тоолдарын кылдыр кы-чычылдыг килч. Бо болза чаагай сөткөл биле кара са-гыштын аразында демсезди көргүзүп турар тоол-дур. Ук тоол оон-биле кады тогтүг-чөмөн. Оон адың — «Чараш-Варвар» дөр.

А. М. Горький аттыг кино-студиянын тургусаны «Са-рыч чөмөдөңкүлүк укурал-дары» деп фильмин режиссёр И. Фридманн астаар кылган, оон боду — уругтар дугайы-нда болташ уругтарга филь-мер тургузар талазы-биле хой чылда ажалдаан. Бо фильме уругтарга ынак болган олар-нын алаа аарылардан өмчөп чораш, тогтүг, чаагай сөткөл-диг өмчөниң дугайында тоол-

даан. Оон-биле кады карык чорукка, мелегейинг байдалга, коргук болташ метелер чо-руктарга уаг эмер өмчөдө баа бар. А эмчи дөргө аяк-кы утуучал кижик чүв болган, хой укуралдарга таварыш.

ССР-иниң улустун артык М. И. Жаровтун дугайында «Жарон чугаалап тур» деп фильмин баа көөр бис. Боду-нун чаш чоранын чөм, кино уран чүдү-биле калчаш хохбаны берген чотга бил-диктер ол артист чугаалап бээр.

Даштык киноларын баа көөр бис. Чыгээлөргө, «Эгер-тин сымдасын» деп венгр фильмин көрүчүлөргө ба-рааладыр. «Аргентина» кино-студияны «Буру чотар» деп фильмин болган «Юсуф» дөр, ийи кинодан тургусан-гак. Кубага кылган фильмин көөрү көрүчүлөргө солуң бо-лур.

С. САЛЧАК.

Дыштаныр хүннерде

ЯНВАРЬ 9-ТА хөгжүм-шия театрынга «Мадамсуэль Нитуп» деп шия 19 шак 30 минутта эгелеш. Политчырылышын бажыныга 10 шакта эгелеш, ту-дуга эртем-техниктиг депшилге талазы-биле улусту ук-сар-ситетин кичээл.

«Хүреш» катокка — мычалыг хоккей (башкы институту-биле политтехникумун командалары ойлаар), эгелээр — 14 шак 30 минутта.

Күн-культура бажыныга — 13 шакта эгелеш, «Спартак» эки-тура спорт нитилидинин бирги чери дөш баскетбол маргылдазы.

«Тайга» стадионда, паркта хаак баазалары, парктан спорт аалында билилар болташ тейнис оюнунары 10 шакта эгелеш амылаар.

ЯНВАРЬ 10-ДА театрга «Мадамсуэль Нитуп» деп шия 19 шак 30 минутта эгелеш.

«Хүреш» катокка мячылдыг хоккей (политтехникум биле «Бисей» командалары маргылдазы) 12 шакта эгелеш.

Күн-культура бажыныга «Спартактын» баскетбол тала-зы-биле бирги чери дөш маргылдазын 11 шакта барып кө-рүп болур.

Пассажир АТБ-иниң клубунга Кызыл — Абаанын аны-ктар командаларын бонс талазы-биле маргылдазы бо-лур, эгелээр — 14 шакта.

«Тайга» стадионда, паркта хаак баазалары, спорт залдары ажылдап турар.

ДЫШТАНЫР ХҮН ШТАВЫ

АК-КӨК ЭКРАНГА

ЯНВАРЬ 9-ТА МОСКВАДА

12.00 — Сөөлүгү медээлер. 12.05 — Школылар дыш-та-ныгы хүннөрдө. «Кайгачынтыг оол». Уран чечен теле-фильм. 13.30 — Эфирде «Чалың назым». 14.15 — Уругларга «Хуугаазынын аржылы дугайында тоол». 15.00 — Музыка-лыг турнар. 16.00 — 16.10 — Чансар. 16.10 — Информастыг программалар. 16.40 — «Музыка, эстрада, танцы». 17.30 — «На-руссель». Уран-чечен телефильм.

КЫЗЫЛДАН

19.00 — Уругларга фильмдер. 19.30 — «Шыңчы сөс» Тыва дыкта шия.

МОСКВАДА

20.00 — «Орус кыш» уран чүлү фестивалы. 22.00 — Сөө-лүгү медээлер. 22.20 — «Дирг амытаннар делегейи». «Океанда амыдалар». 23.15 — «1970 чылдың ажыдышыны». 23.45 — 01.15 — «Век мадания пансион». Оңөре де Бал-застың «Ори ада» деп романинда тургускан телешия.

Марканың оригиналын чурукчу Анатолий Калашников ышкы сипазы, а канча дүжүрүп шөөрлөзүн сипакчи Иван Мокроусов кылган.

Л. ТРАВНИН.

(ПМА).

Чүк угаанышкынын, Агаар-нын температураны барык та-лакы районнарга 20—25, ар-каннарыга 25—30 градус соор.

Кызылга азыл, хар зал каап турар хүн болур. Хаттың дүргөн секунда 3—7 метр. Агаарнын температурасы 26—28 градус соор.

Редактор К. Н. ДИНГА.

КИНО

ЯНВАРЬ 9-ТА

«НАИРАЛ»: «Индийин Дмонук өлгөн» 10.20, 12, «Бу-руузу чотар» 13.45, 15.40, 17.35, 19.30, 21.25 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Кичинер, азыгы мелегей» 12, 13.45, «Сөөлүгү хүннөр» 15.30, 17.15, 19, 20.45 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: Уруглар кино-чурктар 9.20, 12.25, «До-раннын укжаралары» 10.40, 13.45, 15.45, «Делегейин аны-к белед» 17.35, «Итальянчы Америкада» 19.25, 21.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ан өлгөр» 11.30, 13.15, 15, «Вникутү кара-биле» 16.50, 18, 20 шактарда.

КОМПЛЕКСТИГ ЭКСПЕДИЦИОННЫҢ КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «№ 66 Акболот» 14 шакта.

«СОВЕТ ТЫВАННЫ 10 ЧЫЛ» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Эргү хүрээге умжарышынын» 14 шакта.

Садын алыкчыларнын кичээнгейинге

№ 10 магазинде (Авиация кудумчузу) спорт ба-рааннарын килдиз ажиттыгын. Барааннары тула болган ашкы шилчидишкын-биле салдылап турар. Ол-ла магазинде артык кезектер садар кил-дис баа бар.

Ажылдаар шактары 10 шактан 19 шакка чедир, 14 шактан 15 шакка чедир капсарлар. Воскресе-ньеде дыштаныр.

КЫЗЫЛ САДЫГ.

«Шын» солун редакциясынга «Волга» машина чалаачы-ныгетинин турар.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ

Кызыл Шетинкин-Кравченко сүлүмчүзү бажын № 3. ТЕЛЕФОННАР: килдизини 35-24, харысалгалыг секретарынын 23-35, партияг алыг килдизини 21-47, улустур килдизини 22-64, чагаа база совет риянын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганда 32-75

Редикторун 24-63, редакторун оралдыларында болган пропаган-да амырал килдизини 37-13, культура килдизини 23-54, кезеа ажал-тургугу килдизини 41-27, информация килдизини 20-60, бугалте-лефониче болгар.

Солун неделяда 6 катал үнөр

ном үндүрер чериян республика типографиялы (Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, 1.), ТС — 2207.